

אוכל פירות. (כן כתב הר"ן להוכיח מלשון הגמרא 'בושתה ופגמה איצטריכא ליה פלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן' — ואם הדין לתנא קמא שאינו אוכל פירות, לא היה צריך לומר פלוגא דרבי"ב ורבנן, אלא לרבנן עצמם הוצרך להשמיענו שאינם כירושטה ואין לו בהם אכילת פירות — אלא ודאי לחכמים גם כן יש לו בהם אכילת פירות. וכן משמע בתוס' בכורות נב. ד"ה ולא).

דף סו

'בעי רב פפא עשתה לו שתים בבת אחת מהו... תיקו' — מרש"י ותוס' משמע שהספק הוא כשעשתה כמה מלאכות בבת אחת האם דינה כהעדפה שעל ידי הדחק שלרבי עקיבא היא לעצמה, או דינה כהעדפה שלא על ידי הדחק ואפילו לרבי עקיבא היא שלו. וכן פירש רבנו חננאל, ומתוך זה נראה שהלכה כרבי עקיבא, שהרי נסתפקו אליביה.
ואולם רב האי גאון מפרש שהספק הוא אליבא דתנא קמא, שמא כשעשתה כמה מלאכות בבת אחת מודה תנא קמא שההעדפה שייכת לה ולא לבעל. [והואיל ועלה ב'תיקו' — הרי זו לעצמה].

ז'סוס בר בושת הוא?! — והלא ודאי אין בושת לבעליו בחבלת הסוס, משא"כ בחבלת האשה, יש לבעל בושת. [ולא שנוטל את חלק האשה אלא מלבד בושתה יש לבעל בושת כשחבלו באשתו, ולכך משלמים לו]. (עפ"י רשב"א; בית אהרן (עפ"י הר"ן) — ובכך יישב את קושיית התוס'. וכנראה התוס' אינם סוברים כהר"ן אלא יש לאשה בושת רגיל ובעלה זוכה בחלקה, ולכך מקשים מאי פריך מסוס שאין לו בושת כלל).

'בבגדו לית ליה זילותא אשתו אית לה זילותא' — לפי גירסה זו היא הפירוש כך: הרק על הבגד אין זילותא לבגד לכך פטור, אבל באשתו יש לאשה בושה וזלזול הלכך זוכה הבעל מחלק האשה.
ויש גורסים 'אית ליה זילותא' — והפירוש לפי זה: בבגד אין זילותא לבעליו אבל באשתו יש זילותא לבעל. [וייש להקשות לפי זה מה משמיענו רב פפא שרוקק בבגדו פטור, הרי לא ביישו כלל]. (קובץ שעורים)

'הפוסק מעות לחתנו ומת התנו' — לאחר הקדושין קודם שכנסה. (כן מבואר בירושלמי, מובא בראשונים).

'פסקה להכניס לו אלף דינר, הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה' — מבואר בירושלמי שאמדו דעתו של האיש שרוצה לישא וליתן בכספים ולעשותו אחד ומחצה.
ואין כאן איסור משום ריבית, מפני שגם אם גרשה מיד היה צריך להוסיף לה שלישי, אבל כל אדם שמלוה ברבית לא היה נותן אלא אם כן ירחיב לו זמן, והרי זה 'אגר נטר'. (מרדכי, בשם הר' שמואל בר' ברוך.
ובעל ההפלאה כתב שאין כאן משום ריבית, לפי שאינה באה מלווה למלוה, שהאב הוא שנותן הנדוניה והאשה מקבלת ההוספה. ובבית אהרן תמה מדויק לשון המשנה שנראה שהאשה פוסקת משלה ולא אביה. ובתו"ט נתן טעם אחר, כיון שאם מתה הבעל יורשה ואינו משלם ליורשה, נמצא שאין זו הלואה. וע' בבית אהרן שהעיר על דבריו).

(ע"ב) 'רשב"ג אומר: הכל כמנהג המדינה' — רשב"ג מתייחס גם על שום וכספים — לעולם יש לילך אחר המנהג. וכן הוא בתוספתא. ואפשר שגם תנא קמא אינו חולק בדבר אלא שדיבר

בעיר חדשה שאין בה מנהג, שכך יש לעשות. ולפי זה אין כאן מחלוקת. (עפ"י ר"ן ועוד. וכן פסק הרמב"ם (אישות כג, יא-יב). ע' בשו"ת מהרי"ק פא). ואפשר שתנא קמא מדבר במקום שאין נוהגים לפחות ולהוסיף אך גם לא התנו במנהגם להפך, שכל שבאים לדין על כך מוסיפים ופוחתים, כי צד דין יש בדבר שהנישום ראוי לפחות והמעות ראויים להוסיף. (עפ"י ראשונים).

'אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרן ביד אומה שפלה' — אמר 'אשריכם' על שני הצדדים, כי שניהם למעלת ישראל; כי כל אומה יש לה שר ומזל בשמים, אבל ישראל אין להם מזל אלא חלק ה' הם וחבל נחלתו, ועל כן כשעושים רצונו הם למעלה מכל האומות ושריהם, [כענין שנאמר באברהם שהוציאו הקב"ה החוצה מכל צבא השמים והביט עליהם מלמעלה למטה], וכשאינן עושים רצונו, מסלק הקב"ה שכינתו מהם והרי הם שפלים ונבזים מכל האומות, כי להם יש שר ומזל ולהם אין. (מהרש"א)

*

'וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש' —

'שמעתי טוב טעם בשם הבעל-שם-טוב למה מותר לשנות בשדוכין, והוא לכאורה מבואר בגמרא כתובות דס"ו ע"א דאיתא שם במשנה וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש, ופרש"י שדרך הנועדים למזמוטי חתן לשומם יותר משויים לכבוד הכלה, ובאמת לא נמצא היתר לשנות לכתחלה מפני הכבוד בשום מקום, רק בשביל השלום מצינו שגדול השלום שהקב"ה שינה בו (יבמות טה). וזהו אם כבר נולדה קטטה בין אדם לחבירו או בין איש לאשתו. ואמר הבעש"ט שהוא כדי לתת חלקו דהסטרא-אחרא, דקשה לזווגם כקריעת ים סוף, והוצרכו לשחדם'. (נחל אשכול — תולדות)

דף טז

באורים הערות ופרפראות

'לכבודו הוא דעבד' — והלוא אותו נקדימון בן גוריון אמר על עצמו (תענית כ). 'רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך עשיתי' והסכים הקב"ה עמו, כדמוכח שם. עוד איתא שם שנתכנה 'אהובו של מקום'. היתכן שאהובו של מקום יעשה לכבוד עצמו? ודאי, היו לו שיקולים מוצדקים בהנהגה זו, אולי על ידי שמתכבד בנתינתו לא יתביישו העניים מלקבל, גם משום כך לא ייחשב בעיני עצמו ל'נותן'. ועל אף כל הכוונות, סוף סוף 'ריח של כבוד' ורווח אישי יש כאן... (עפ"י שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ — מאמר יב, תשל"ב)

— לפי שהיה אז 'עידן דרתחא', זמן החורבן, לכך נענש עונש גדול כל כך, הגם שנתן צדקה אלא שלא נתן כראוי. (עפ"י החפץ חיים, מובא בקובץ שעורים)

'ואיבעית אימא כדבעי ליה למיעבד לא עבד' —

'מכאן תשובה להרבה שואלים, מדוע אינם מתעשרים אחרי שהם מפרישים מכספם לצדקה ולעמלי